GLAGOLJSKI NATPIS XVI ST. IZ ZRENJA

Branko FUČIĆ, Rijeka

Radi se o iščezlom glagoljskom natpisu iz Zrenja u Istri, uklesanom na kamenoj ploči, što ga je po prijepisu očevidaca, Matije Sabljara i Ivana Roze, objelodanio već Ivan Kukuljević,[1] a zatim Luka Jelić.[2]

Sabljar i Roza vidjeli su taj natpis u Zrenju negdje god. 1835., kada je još bio čitav. To zaključujemo iz bilješke što se uz čitanje natpisa, koje je potpunije od onog u publikacijama, nalazi na jednom listu papira u Kukuljevićevoj rukopisnoj ostavštini[3]:

Na kamenu našastu u porušenoj crkvi kod Sdrenja god. 1835.
č. f. o. b. maja na dan ia (21) kada to načineno je va vrime župana Tonina Riba činih ja Ivan Štornović.

Gruba skica natpisa i bilješka o lokalizaciji njegova nalaza postoji i u rukopisnoj ostavštini don Luke Kirca.[4] Podatak je, sudeći po grafološkim osebinama pisma, dospio u Kirčeve materijale iz ostavštine barbanskog općinskog tajnika i sakupljača istarskih narodnih starina, Josipa Batela. Bilješka glasi:

Lapide trovata immurata nelle Mura della Chiesa Vecchia di Sdregna nell'incontro che la si restaurava (intorno il 1840).

---

[1] I. Kukuljević, Acta croatica. Zagreb 1863., str. 285., br. 295.

[2] L. Jelić, Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saec. Krk 1906. XVI s., str. 36., br. 144. Jelić bilježi prezime kao: Štobrović.

[3] Arhiv Jugoslavenske akademije, Zagreb. Sign. XVI-14, 2/330.

[4] Arhiv JAZU, Zagreb. Sign. XV—31/1.

Po stilizaciji bilješke čini se da je natpis na kamenu bio otkriven u zidu stare župne crkve prilikom njezine obnove, to jest da je kamen već bio spolij, upotrijebljen u crkvenom zidu kao građevni materijal.

Iako gruba i nevješta, ta je skica dragocjena, jer je na njoj grafički dokumentiran *potpun* glagoljski natpis, prije nego što je bio okrnjen. (Sl. 1.)

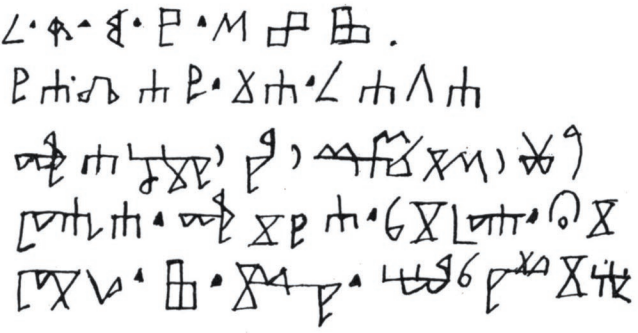

Trideset godina kasnije natpis više nije bio čitav, pa ga je 25. XI 1871. god. okrnjena vidio gruntovni vještak Domenico Cimador, i to u posjedu seljaka Antuna Jakca u Zrenju. A. Jakac je natpis našao, kako to bilježi Cimador, u crkvenom zidu kada su širili crkvu, pa ga je ponio kući. D. Cimador, ne znajući što natpis predstavlja, rukom ga je kopirao u naravnoj veličini i kopiju, uz popratno pismo, poslao historičaru Petru Kandleru.[5]

Na sl. 2. reproduciramo Cimadorovu kopiju okrnjena natpisa, prema kojoj je ulomak s natpisom bio širok 35 cm i visok oko 20 cm.

---

[5] Precrt natpisa iz Zrenja i obavijest D. Cimadora nalazi se među Kandlerovim spisima u fasciklu »Il Conservatore Anno 1871., vol. VII. № 891—006(« (precrt pod br. 955, a pismo pod br. 156) u starom fondu (Biblioteca provinciale K/4 №956) Naučne biblioteke u Puli.

Služim se ovim podacima zahvaljujući kolegijalnoj usluzi dra Danila Klena, koji je Kandlerovu ostavštinu pregledao i bilježio.

O tom natpisu, još dok je bio čitav, obaviješten je i istraživač istarskih slavenskih starina Jakov Volčić,[6] a negdje poslije god.

1853. Volčić je taj natpis, već okrnjen, vidio, precrtao ga i čitao[7] ovako:

... tona činen e va vrime žu
pana tonina ripa sie
pisah ja ivan vtokojić.

Poslije Volčićeva i Cimadorova vremena, poslije god. 1871., natpis se izgubio.

---

[6] U već citiranoj Kirčevoj ostavštini (Arhiv JAZU XV—31/1) nalazi se i list papira, ispisan Volčićevom rukom, gdje je zabilježeno da je natpis nađen »u porušenoj crkvi kod Sdrenja 1835.« Glagoljskim ustavom je prepisan cijeli natpis, ali je evidentno da ga Volčić nije precrtavao s originala nego da ga je prepisao s tuđeg podatka. Volčić na tom listu natpis čita ovako: *č. ſ. o. b. (1582) maja na dan ia. (21) kada to načineno je va vrime župana Tonina. Činih ja Ivan Štornović.*

[7] J. Volčić je precrtavao, komentirao i čitao istarske glagoljske natpise i zapisivao istarske narodne poslovice i pjesme na praznim listovima malog, džepnog Bleiweissova kalendara (J. Bleiweiss, Koledarček slovenski 1854. Ljubljana 1853.) Natpis iz Zrenja ubilježio je na praznom listu 46. (moje paginacije).

Volčićevo čitanje publicirao je Jelić, Fontes, o. c., XVI s., str. 61., br. 193.

U zahvalnosti sjećam se pok. Frana Barbalića, negdašnjeg vlasnika Volčićeve terenske bilježnice-kalendara, koji mi je za života (godine 1947.) posudio na upotrebu. Kalendar se sada nalazi u trezoru Naučne biblioteke u Rijeci.

Sada, stoga, Cimadorova kopija po originalu u naravnoj veličini omogućuje točnu predodžbu o grafici izgubljenog natpisa, dok nam sačuvana skica iz Kirčeve ostavštine predaje integritet teksta.

Na Cimadorovoj kopiji vide se pretežno kurzivni oblici slova i neobične, zakučaste ligature (TON, AVR, ŽO, ŠTO, KOV), od kojih su neke (AVR, ŽO) toliko ishitrene i tražene da predstavljaju neku larpurlartističku pisarevu grafičku igru.

Prema zapisu na Batelovoj skici i kontrolom oblika na Cimadorovoj kopiji, natpis treba čitati ovako:

Č. F. O. B. (1582) MAÊ
NA DAN. IA. (21) KADA BĒ
TO NAČINENO VA VRIME ŽU
PANA TONINA RIPA SIE
PI(SA)H' Ê IVAN ŠTOKOVIĆ

Natpis se odnosi na neki zahvat na župnoj crkvi, na gradnju ili prigradnju iz godine 1582, koja je personalno datirana seoskim županom. Pisac teksta je najvjerojatnije klerik, dijak ili žakan, a prezimena je istarskog, što ga i danas u obliku Štoković nalazimo u sjevernim predjelima Istre, u Koparštini i u južnom istarskom području oko Kanfanara i Savičente, u Režancima i Čabrunićima. Prezime iste derivacije, Štokovac, nalazi se u Istri u Bujštini, osobito u Krasici i u neposrednoj blizini Zrenja — u Šterni, u Čepićima, u Završju i u selima oko Oprtlja.[8]

---

[8] Cadastre national de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Sušak—Zagreb 1946. v. ŠTOKOVIĆ (str. 17, 110, 132, 136, 140, 199, 399, 410, 450); v. ŠTOKAVAC (str. 6, 9, 24, 25, 32, 34, 36, 52, 57, 146, 223, 335, 399, 402, 410, 425, 526, 527, 530, 533, 534, 539).

Potvrdu za zrenjsko prezime ili nadimak »Ripa« ili »Repa« (župan Tonin Ripa) nalazim u izvještaju ad limina tršćanskog biskupa Antuna Marenzi od 2. VII. 1650., koji spominje u Zrenju župnika »Rev. Antonio Reppa«. Vidi: L. i M. Tacchella, Il cardinale Agostino Valier e la riforma tridentina nella diocesi di Trieste. Udine 1974., str. 179.

Zusammenfassung

EINE GLAGOLITISCHE INSCHRIFT AUS DEM XVI. JH. IN ZRENJ

Mit Hilfe der Angaben aus den archivalischen Unterlagen (Abschriften, Abzeichnungen und Notizen aus dem XIX. Jh.) schlägt der Autor seine Korrekturen für die Lesart einer glagolitischen Inschrift aus Zrenj in Istrien vor. Der Text der Inschrift wurde von I. Kukuljević in Acta croatica, Zagreb 1863, S. 285, No. 295 und von I. Jelić, Fontes historici liturgiae glagolito-romanae, Krk 1908, XVI, No. 144, S. 36 publiziert.

Die Inschrift datiert den Bau oder einen bedeutenderen baulichen Eingriff an der Kirche in Zrenj. Sie hat eine personale Datierung nach dem damaligen Dorfältesten. Der Verfasser der Inschrift war ein glagolitischer Priesterschüler aus Istrien. Die Inschrift lautet: »1582., Mai, am 21.ten Tage, als dieses ausgeführt wurde zur Zeit des Dorfältesten Tonin Ripa. Dieses schrieb ich Ivan Štoković.«

Aus den archivalischen Angaben kann man jetzt auch das Schicksal dieser Inschrift rekonstruieren: 1) Wahrend der Adaptationsarbeiten an der Kirche in Zrenj im Jahre 1835 im Material einer demolierten Mauer entdeckte man die Inschrift. 2). Im Jahre 1863. wurde die Inschrift in fragmentarem Zustand gesehen. 3). 1871 befand sie sich im Besitz eines Bauern in Zrenj, und seitdem verliert sich ihre Spur vollkommen.